

sonlig i sin avsky för såväl nationalsocialismens som kommunismens övergrepp. Han menar, att faran för kommunismen är starkt underskattad i den fria världen. I väst är man aningslös och ser inte den fara också Michail Gorbatjovs Sovjetunionen utgör. Också den svenska staten får i "Die Reichsidee" en reprimand för att den inte i alla lägen iakttar respekten för den mänskliga integriteten.

Vid mitt möte med von Habsburg i Bryssel i slutet av april, var han också störd över britternas samarbetsvårigheter i Gemenskaperna. För övrigt är det svårt att finna ett spår av negativism i såväl böckerna som hos författaren personligen. Han tror på det förenade Europas framtid.

Otto von Habsburg föddes i Dubbelmonarkien Österrike-Ungern 1912 och det habsburgska arvet har naturligtvis präglat honom. Det är i sig inte svårt att

förstå var grunden för hans Europatankar står att finna. Det första tyska riket och senare Österrike-Ungern framstår för von Habsburg som de mest harmoniska av statsbildningar. Ja, riket i sig var något mer än bara en statsbildning. Det var en idé, en identitet för många olika folk.

Första världskriget rev upp den gamla världen och krossade många av de idéer, von Habsburg förespråkar. Hans far var under två års tid den siste österrikiske kejsaren och stundtals tror man sig skymta en längtan tillbaka. Men att hänga sig fast vid bilden av Otto von Habsburg som en nostalgiker och drömmare vore att göra honom orättvisa. Han är visionär. Han lär av det förflutna och blickar framåt. Han tror på Europatanken och på folkens förmåga och vilja att leva i samförstånd, han tror på det enade Europa efter 1992 och han är optimist.

MATS FÄLT:

Gränsfall Tyskland

För ett år sedan utbröt en mindre skandal i Förbundsrepubliken. CSU-ordföranden, tillika landets finansminister, Theodor Waigel hade på ett möte i Hannover för fördrivna tyskar från öster hävdad att Tysklands gränser från år 1937 fortfarande var de enda som är officiellt fastställda. I sak var det inget nytt. Orsaken till uppståndelsen var närmast sommarstiltjen och CSU-ordförandens brist på politisk rutin.

I dag framstår episoden från juli 1989 som mer än lovligt passé. Återföreningen av BRD och DDR är snart ett faktum och landets plats i Europa debatteras ständigt. Vem hade kunnat tro det för ett år sedan?

De mest radikala vill återfå de områden som förlorades i samband med krigsslutet 1945. Det behärskas i dag till största delen av Polen. En mindre del, norra Östpreussen, ingår i den ryska rådsrepubliken.

Förlusten av dessa områden åtföljdes av stort lidande och många mänskliga tragedier. Mer än 10 miljoner tyskar flydde eller drevs iväg av de segrande staternas polis och militär. Trovärdiga bedömare gör gällande att hundratusentals tyskar dog i samband med fördrivningen. Ofta misshandlades de svårt efter att endast ha fått några timmar på sig för att lämna sina hem.

Fördrivningen av tyskarna i öster har av naturliga skäl kommit i skymundan av det fruktansvärda lidande tyskarnas förföljelse av judarna och andra folk gav upphov till. Händelserna har dock stor betydelse för många i dagens Västtyskland.

Den "historikerstrid" som rasade i Västtyskland för några år sedan gällde bl a det rimliga i att jämföra tyskarnas och deras offers olycksöden. Bl a skrev historikern Mattias Hillgruber en uppmärksam bok, "Zweierlei Untergang" (Siedler Verlag, 1986) där östjudendomens undergång jämförs med krossandet av den tyska kulturen i Östeuropa.

Under 1950-talet spelade östflyktingarnas politiska organisationer en viktig roll som självständiga partier. Senare har huvuddelen kommit att stå CDU och CSU nära och påverkar ännu i dag deras agerande. De delstater där gruppen är störst är Bayern i söder och Schleswig-Holstein i norr.

Den som vill veta mer om bakgrunden till fördrivningen kan med fördel ta del av Wolfgang Benz samlingsvolym "Die Vertreibung der Deutschen aus dem Osten" (Fischer, 1988). Historikern Benz har samlat artiklar om utvecklingen från förlusterna efter första världskriget till exilorganisationernas arbete i början av

1980-talet. Redan Weimarrepublikens politiker arbetade för att behålla och stärka banden till de förlorade områdena. Bl a slussades pengar inofficiellt in i Polen för att stödja tyska jordbruk och företag.

Wolfgang Benz skriver i en egen artikel nazistregimens ockupationspolitik i Öst-Europa. Ironiskt nog kom Hitlers politik delvis att fortsättas av de allierade. Nazisterna ville förtyska områden med blandad befolkning och samla de flesta tyskar inom landets gränser. Tyskarna i t ex Rumänien uppmuntrades att flytta "hem till riket". När nazisternas motstånd krossats fortsatte hemsändningarna av vad som av många sågs som en tysk femtekolonn. Ungern, Rumänien, Sovjetunionen och Jugoslavien drev ut stora delar av sin tyska befolkning efter krigsslutet.

En av bokens mest intressanta delar skildrar hur dessa miljoner människor togs om hand i Västzonen. Författarna betecknar det som en av de mest lyckade integrationsprocesserna någonsin. Uppgiften genomfördes på några få år utan att skapa de sociala problem som ofta annars blir resultatet.

Ligger det då något i revanschisternas krav? Vore det rimligt att revidera det snart återförenade Tysklands gränser?

Moraliskt och historiskt sett vore det inte orimligt. Många av tyskarna hade jublat när Hitlers arméer tågade in 1938 – men inte alla. Åtskilliga familjer hade bott i Böhmen i hundratals år. Det var inte deras hem mindre än tjeckernas.

Rikslandet Elsass-Lothringen, erövrat från Frankrike i kriget 1870–71, blev franskt igen efter Versaillesfreden 1919. Strasbourg var tyskt under 47 år. Breslau i Schlesien har nu varit polskt i 45. 1939

bodde det 4,6 miljoner tyskar i Schlesien.

Königsberg i Östpreussen var en gång de preussiska hertigarnas residensstad och senare en av kungarikets viktigaste platser. Särskilt rysk var den aldrig.

Nu torde en gränsrevision knappast lösa några problem. Möjligen med reservation för den ryska delen av Östpreussen om både Litauen och Polen helt bryter med Moskva. Vart tar då de isolerade ryssarna i Fredrik den stores hemtrakter vägen?

Lösningen för både tyskarna och deras grannar ligger nog i det nya öppna Europa. Om gränsernas betydelse min-

skar blir inte heller nationstillhörigheten lika avgörande. Enligt en polsk forskare känner 30 % i Schlesien större gemenskap med Tyskland än med Polen. De bör kunna behålla sin identitet och öka kontakterna med Brandenburg och Sachsen utan att det hotar Polens fortsatta existens.

Förståelse för historiens konsekvenser och generositet gentemot språkliga och kulturella minoriteter bör kunna erbjuda en acceptabel lösning. Det vore lika fel att ignorera tyska krav på förändringar av Europas karta som att låta dem skjuta dagens positiva utveckling i sank.

CARL JOHAN LJUNGBERG:

En bok om samvete och makt

Nyligen rev i en memoarbok den (s)-regeringen närstående Harry Schein slöjan från maktens ansikte. Det framgick samtidigt att författaren trivs ganska bra med makt själv, och avgjort med dem som har den (makten). Scheins uppriktighet verkade så avväpnande att kritiken kom av sig.

Christian Braw: **I världen**. Norma 1990

Ironiskt nog utger samtidigt Christian Braw en utmärkt bok kallad *I världen*, där han ägnar några inträngande uppsatser åt makten och svårigheten att gå den emot.

Braw söker inte makten, ens i den kyrka där han dagligen verkar. I stället avslöjar han hur makten drar till sig omnipotenta personligheter. I män som Solzjenitsyn, Kaj Munck och Jan Kross ser Braw makt-havarnas motsats: de ensamma samvets-hjältarna som påtalar de styrandes övergrepp. Och Braw anger på ett sätt som minner om James Burnham (i *The Machiavellians*) några drag hos makthavare i alla tider.

De som har makten avslöjar för det första inte sina intressen helt förrän de hotas. "Varför gå över lik, förrän man måste?" Anklagelser om att de äger och